

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ КЛАСИЧНОГО ЮВЕЛІРНОГО ДОМУ «ЛОБОРТАС»

УДК 739.2(477)«19/20»

Сергій ЛУЦЬ,

*аспірант Львівської національної академії мистецтв,
м. Київ, Україна*

Анотація. Враховуючи відсутність української ювелірної школи як такої після другої половини ХХ ст., аналіз творчого становлення Класичного ювелірного Дому «Лобортас» є принципово актуальним, що допоможе дослідити форсування нових традицій та визначити місце Класичного ювелірного Дому «Лобортас» в просторі українського ювелірного мистецтва на зламі ХХ-ХХІ ст. Також необхідне з'ясування принципів та методик як важливих складових у формуванні нової української школи ювелірного мистецтва.

Ключові слова: Класичний ювелірний Дім «Лобортас», Фаберже, ювелірна фірма, мистецтво, художник, майстер, ювелірні прикраси.

З погляду стратегічного бачення в Україні, в силу історичних причин, нині склалася сприятлива ситуація для відродження ювелірного мистецтва. Завдання українського ювелірства – вдало скористатися цим моментом. До того ж багато десятиліть обмежень на роботу в цій галузі зосередили значний обсяг нової інтелектуальної творчої думки, що втілюється у різноманітті теперішнього українського ювелірного мистецтва.

Епоха сьогодення вирізняється багато більшою стрімкістю подій у порівнянні з часами наших великих попередників, тому Класичному ювелірному Дому «Лобортас» за період свого творчого варіювання вдалося досягти таких переконливих результатів, на досягнення яких у XVII-XX століттях знадобилося б значно більше часу. Успіхи підтверджують вісім найвищих нагород найбільш представницького українського форуму «Ювелір-Експо Україна», який щорічно проводиться АТ «Київський міжнародний контрактний ярмарок», а також багатьма іншими престижними нагородами.

Враховуючи відсутність української ювелірної школи як такої після другої половини ХХ ст., аналіз творчого становлення Кла-

сичного ювелірного Дому «Лобортас» є принципово актуальним, що допоможе дослідити форсування нових традицій та визначити місце Класичного ювелірного Дому «Лобортас» в просторі українського ювелірного мистецтва на зламі ХХ-ХХІ ст. [1, с. 261]. Також необхідне з'ясування принципів та методик як важливих складових у формуванні нової української школи ювелірного мистецтва.

Слід зазначити, що коли дослідження творчості окремих художників, майстрів-одинаків українського ювелірного мистецтва з різних регіонів певною мірою відбувалося [2], [4], то аналізу специфіки роботи синтезу творчих колективів, зокрема такого, як Класичний ювелірний Дім «Лобортас», вкрай мало.

Мета статті – розкрити організаційно-творчі особливості становлення даної української ювелірної фірми впродовж 1991-2013 років.

Разом з тим, в книжці Т. Кари-Васильєвої, З. Чегусової «Декоративне мистецтво України ХХ століття» переконливим є твердження: «... Наприкінці 90-х років Дім Лобортас своєю діяльністю намагається активно впливати на весь ювелірний простір України, залучаючи багатьох ювелірів до шляхетного суперництва, котре, своєю чергою, веде до формування національної школи ювелірного мистецтва...» [1, с. 261].

Класичний ювелірний Дім «Лобортас» – це ювелірна фірма, що працює у новому для ювелірного мистецтва стилі, який відображає духовний та естетичний світ нашого народу – «Романтичний авангард». Романтизм – це стан, властивий українській душі, він робить ювелірні прикраси загадковими, витонченими. Авангард же вимагає постійного пошуку нової, прогресивної форми.

Джерелом творчості означеної ювелірної фірми є скарбниця світової культури: мистецтво древніх греків, Боспорського царства, Візантії. У своїх роботах художники та майстри прагнуть продовжити традиції давніх золотарів, втілюючи їх у життя за допомогою сучасних технологічно-технічних та художньо-образних «ноу-хау» [3].

Роблячи перші самостійні кроки в ювелірному мистецтві, «лобортасівці», як і всі початківці, повинні були розробити власну стратегію і тактику досягнення поставленої мети. Опираючись на досвід майстрів світового значення, таких як Фаберже, Картъє,

Тіффані, було проаналізовано помилки та успіхи знаменитих колег та визначена власна тактика, яка діє у даному випадку.

Насамперед, Ігорю Лобортасу та колективу Класичного ювелірного Дому «Лобортас» треба було довідатися, скільки років знадобилося невеликим ювелірним майстерням минулого, щоб вирости до рівня відомих ювелірних фірм. Світове визнання прийшло до Фаберже і Картьє тільки після тридцяти років напруженої праці, причому п'ятнадцять з них були витрачені на придбання авторитету у власних країнах. Після таких наочних прикладів «Лобортас» не будують ілюзій і смиренно прийняли те, що процес власного становлення не буде швидким. Однак, з огляду на колосальний темп сучасного життя, можна сподіватися на гарні результати, що вже з'явилися та без сумніву будуть з'являтися у недалекому майбутньому.

Прикраси Фаберже і Картьє цінуються за те, що в них відображається великий потенціал справжнього мистецтва. Те ж саме намагається втілити і колектив Класичного ювелірного Дому «Лобортас» в своїх роботах. Всупереч загальному прагненню заробляти на виробництві ювелірних виробів масового попиту, КюД «Лобортас» створює елітарні предмети мистецтва, які не знають аналогів у технічному виконанні. Безумовно, є зрозумілим, що створення мистецтва – не найшвидше джерело доходу. З іншого боку, раціональний розподіл засобів тільки в цій області дає можливість прискорити процес формування свого стилю, своєї ювелірної школи, відкриваючи перспективи для синтезу творчої думки і фінансових можливостей.

Для серйозної ювелірної фірми дуже важливим кроком є створення особливого поля власних здобутків, що входять у колекції багатьох колекціонерів. Історія показує, що навіть відомі ювелірні фірми не могли собі дозволити великі зібрання своїх творінь, тому що такі колекції дуже дорогі. На фірмі Фаберже знайшли вихід з цього положення – багато унікальних робіт цієї фірми виготовлялися на замовлення з правом їхньої подальшої демонстрації на виставках. Класичний ювелірний Дім «Лобортас» також вирішив скористатися цим досвідом, тому прикраси його майстрів виставляються на публічний огляд навіть після продажу. Колекція не тільки демонструє досягнення фірми, представляє її в очах суспільства, але вона в стані відстояти своїх творців перед спогляданням найсуворіших критиків. Наприклад, колек-

ція відомих яєць Фаберже була зустрінута шквалом критики на Всесвітній виставці 1900 року в Парижі, однак вона продемонструвала небачений до того колосальний обсяг технічної ювелірної думки, що змусило швидко змовкнути голоси недоброзичливців, а Карл Фаберже став власником ордена Почесного легіону [6].

Як говорить І. Лобортас: «Створення колекційних прикрас накладає на нас значні зобов'язання – виконання кожної роботи повинно бути доведене до досконалості, щоб, як говорив класик радянської літератури, “не було боляче за...”. Ми сподіваємося, що за визначену кількість років ми сформуємо в нашій країні досить сильну колекцію, демонструючи яку, можна буде заявити про себе як про ювелірну школу» [6].

У внутрішній політиці Класичний ювелірний Дім «Лобортас» дотримується принципу суворої підпорядкованості майстра, який виконує роботу художника, що веде проект. Майстер повинен знайти таке пластичне і технічне рішення, що абсолютно відповідало б задуму художника. Пізніше творчі лідери КюД «Лобортас» в сторінках історії світового ювелірного мистецтва знайшли, що саме так працював Жан Шлюмбергер, що у такий самий спосіб домігся разючих результатів у 50-60-х роках ХХ ст., будучи головою ювелірного Дому «Тіффані». «Як і великому маестро, нам дуже важливо зберегти в предметі ювелірного мистецтва те, що робить його прикрасою, – говорить Ігор Лобортас, – технологічна сторона роботи не повинна переважати над естетичною. Однак, завдяки технічним прийомам, краса стає максимально зручною, підвищуючи цінність роботи майстра, як твору мистецтва. У сучасній ювелірній справі з'явилося безліч напрямків, у яких практичність виробу приноситься в жертву фантазії художника аж до крайньої незручності в застосуванні предмета. У ювелірній творчості бажано уникати таких крайностей» [6].

Крім складностей, якими буває всяке мистецтво, в наші дні художник спокушається перетворити свою справу в комерційну діяльність, що зводить мистецтво до утилітарного рівня. Особливо схильні до цього ювеліри. Прагнучи підвищити вартість виробу, багато майстрів вмщують в роботу якомога більше дорогих матеріалів у великій кількості, що найчастіше негативно відбивається на художній стороні виробу. Дорогоцінне каміння і метали – невід'ємна частина ювелірного виробу, але в прикрасі вони по-

винні гармонійно поєднатися, вигідно підкреслити шляхетність один одного, а не перетворювати предмет просто у дорогу дрібничку. КюД «Лобортас» керується тим, що процес створення ювелірної прикраси не можна прив'язувати до швидкого комерційного результату, потрібно намагатися виконати виріб настільки добре, щоб він, поза всякими сумнівами, знайшов свого шанувальника. На жаль, це не притаманно більшій кількості ювелірних фірм-виробників, праця яких прямо залежить від швидкої купівельної здатності продукції. Але крім фірм є чимало висококваліфікованих майстрів, що працюють самотійно. Такі майстри-одинаки так само багато в чому обмежені у своїй діяльності. Протягом свого творчого шляху вони, у силу своєї відособленості, здатні створити порівняно невелику кількість незвичайних розробок, творів мистецького рівня. До всього, такий ювелір позбавлений можливості подивитися на свою роботу з боку, оцінити її «свіжим поглядом». З таких рук звичайно виходять непогані предмети, але рідко виняткові, тому що майстер не завжди може бути однаково успішним у всіх технологічних процесах та ділянках роботи, з яких складається створення ювелірної прикраси. До того ж якість виробів «одинаків» рідко може зрівнятися з здобутками колективної творчості. Для досягнення високих результатів серед майстрів повинна бути вироблена спеціалізація діяльності в залежності від природних дарувань і покликання ювеліра. Поєднуючи колективну працю майстра і художника, Класичний ювелірний Дім «Лобортас» створює творчі союзи, що відкриває простір для нових можливостей. Перед добре організованим, сильним у своєму творчому потенціалі колективом реально ставити завдання, непосильні окремо взятому майстрові, завдання найвищого ступеня складності [6].

Таким чином, одним з найважливіших моментів високих фахових результатів є розмежування праці, але й разом з тим безперервна підпорядкованість художника і майстра. Колективна праця багатьох високопрофесійних майстрів-ювелірів, грамотне, з архітектурною та інженерною творчою думкою вирішення проєкту майбутнього твору і є одним з стратегічних пунктів Класичного ювелірного Дому «Лобортас».

Треба зауважити, що в технічній стороні роботи «Лобортас» дотримується переважно ручного виготовлення ювелірних виро-

бів та виготовляє їх тільки в одному екземплярі, ставлячи якість художнього, творчого та технічного виконання на перше місце.

Сучасне ювелірне мистецтво здатне об'єднати в собі кращі досягнення минулого з новітніми винаходами в області ювелірних технік. Зокрема, Класичний ювелірний Дім «Лобортас» у своїх роботах зберігає позитивні сторони здобутків старовини, усуваючи їхні істотні недоліки. Наприклад, неперевершені прикраси XVIII ст. складаються з безлічі деталей, які монтувалися в єдине ціле за складною схемою, що створювало вишуканий, ажурний візерунок предмета. Серйозним мінусом такої прикраси була його непомірна вага. Розробляючи кожну ідею, творчий колектив «Лобортас» максимально полегшує предмет, зберігаючи його складність і ажурність, додаючи сучасну форму і пластику в ювелірній роботі.

Треба відмітити, що в досвіді попередників Дім «Лобортас» прагне відкрити те, що тільки окреслювалося в їхньому мистецтві, що не було ними цілком розкрито і реалізовано в проектах [5].

Отже, як кожній фірмі, що працює в області ювелірного мистецтва, Класичному ювелірному Дому «Лобортас» потрібно було знайти своє місце серед традицій світової і української ювелірної справи. Новий напрямок у ювелірному мистецтві – «Романтичний авангард», який представляє даний творчий колектив, створюється на міцній високопрофесійній основі багатьох існуючих світових шедеврів, однак звернення до еталонів класики аж ніяк не має в даному випадку плагіату. Дотримуючись ювелірних канонів у різноманітних техніках та прийомах творчої думки, Класичний ювелірний Дім «Лобортас» обрав за мету вписати українську сторінку в світову історію ювелірної справи.

Творчий шлях Класичного ювелірного Дому «Лобортас» в умовах розвитку молоді країни показує, що мудре використання професійних технічних та художньо-творчих ресурсів, талановите спрямування в потрібне русло утворює в підсумку достатньо високі результати. І тут вагомий внесок у культурну скарбницю, з яким Україна, безперечно, може з гідністю представити себе на світовій арені, є результат злиття багаторічного досвіду попередніх поколінь та прогресивних ідей сучасності.

*«Небеса обітовані». Комплект (кольє, сережки, каблучки).
Золото, діаманти, бурштин, аметист.*

*«Душа світу». Кабінетна прикраса.
Золото, діаманти, срібло, сапфіри, ляпіс, раух топаз, нефрит.*

«Танець янгола». Каблучка. Золото, діаманти (837 шт).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. – К.: Либідь, 2005. – С. 261-265.
2. Кравченко М. Авторські художні прикраси в Україні (кінець ХХ початок ХХІ ст.)// Образотворче мистецтво, 2012. – № 3-4. – С. 36-37.
3. Чегусова З. Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття 200 імен. Альбом-каталог. – К., 2002. – 511 с.
4. Шмагало Р. Ювелірне мистецтво України: авторський пошук і ринок // Образотворче мистецтво. – 2012. – № 3-4. – С. 34-35.
5. «Romantic Avant-garde» // Ілюстрований альбом. – К., 2003.
6. Тези з інтерв'ю І. Лобортаса, 2005 р.

PECULIARITIES OF THE FORMATION OF CLASSIC JEWELER HOUSE «LOBORTAS»

Serhiy LUTS,
*post-graduate of Lviv National Academy of Arts,
Kyiv, Ukraine*

Annotation. Taking into account the absence of Ukrainian jeweller school after the second half of the 20th century, an analysis of the creative formation of classic jeweller House «Lobortas» is fundamentally actual. It will help to investigate a rise of new traditions and define the place of classic jeweller House «Lobortas» in space of the Ukrainian jeweller art at the edge of 20th and 21st centuries. It is also necessary to find out of principles and methodologies, as important constituents in forming of new Ukrainian school of jeweller art.

Key words: Classic jeweller House «Lobortas», Faberge, jeweller firm, art, artist, master, jeweller decorations.